

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Άτομα με αναπηρία: απασχόληση και σταδιακή εφαρμογή της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ. Στρατηγική της Λισσαβώνας μετά το 2010» (διερευνητική γνωμοδότηση)

(2010/C 354/02)

Εισηγητής: ο κ. Miguel Ángel CABRA DE LUNA

Με επιστολή του της 23ης Ιουνίου 2009, ο κ. López Garrido, υφυπουργός για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο Υπουργείο Εξωτερικών και Συνεργασίας της Ισπανίας, ζήτησε εξ ονόματος της μελλοντικής ισπανικής Προεδρίας, από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να καταρτίσει διερευνητική γνωμοδότηση με θέμα

«Άτομα με αναπηρία: απασχόληση και σταδιακή εφαρμογή της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ. Στρατηγική της Λισσαβώνας μετά το 2010».

Το ειδικευμένο τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 23 Φεβρουαρίου 2010.

Κατά τη 461η σύνοδο ολομέλειάς της, της 17ης και 18ης Μαρτίου 2010 (συνεδρίαση της 17ης Μαρτίου 2010), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 152 ψήφους υπέρ, 0 ψήφους κατά και 3 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

Στρατηγική ΕΕ 2020

1.1 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) ζητεί να συμπεριληφθεί στην επικείμενη στρατηγική ΕΕ 2020 στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και στην Κοινωνική Ατζέντα ειδικό τμήμα για την αναπηρία, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεκτικότητα και ο καλύτερος συντονισμός αυτού του θέματος σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές.

1.2 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η συμπερίληψη κριτηρίων που ενισχύουν τις πολιτικές για την αναπηρία στη μελλοντική στρατηγική ΕΕ 2020 θα αποβεί οικονομικά επωφέλης για το σύνολο της κοινωνίας, πέρα από την πρόοδο που θα σημειωθεί από την άποψη της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της εξάλειψης των διακρίσεων.

1.3 Η ΕΟΚΕ θεωρεί απαραίτητη την υιοθέτηση ενός «Ευρωπαϊκού Συμφώνου για την Αναπηρία», το οποίο θα θέσει τις βάσεις μιας νέας ευρωπαϊκής πολιτικής για αυτό το θέμα, συντρέχοντας με τη μελλοντική στρατηγική της Επιτροπής για τα Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ) στο πλαίσιο της Συνθήκης της Λισσαβώνας και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (και του πρωτοκόλλου της), η οποία πρέπει να κυρωθεί το συντομότερο δυνατό από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη.

1.4 Η ΕΟΚΕ απευθύνει έκκληση για πολιτικές που ενθαρρύνουν την καινοτομία, βασίζονται σε στατιστικά δεδομένα και προβλέπουν σαφή μνεία των ΑμεΑ σε όλες τις σημαντικές ευρωπαϊκές και εθνικές στατιστικές.

Απασχόληση και άτομα με αναπηρία

1.5 Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ μιας αγοράς εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, ανοιχτής σε όλους, και επισημαίνει ότι οι πολιτικές απασχόλησης για τα ΑμεΑ πρέπει να καλύπτουν τη διαδικασία που συνδέεται με τη δια βίου απασχόληση (*lifestreaming*), με ιδιαίτερη εστίαση στην εκπαίδευση, στην πρόσληψη, στη διατήρηση της απασχόλησης και στην επαγγελματική επανένταξη. Οι πολιτικές για

τους νέους με αναπηρία, όπως και οι πολιτικές παρέμβασης στις περιπτώσεις επίκτητης αναπηρίας, πρέπει να συγκαταληχθούν στις προτεραιότητες της μελλοντικής στρατηγικής ΕΕ 2020 και της νέας στρατηγικής της Επιτροπής για τα ΑμεΑ.

1.6 Η ΕΟΚΕ καλεί την Επιτροπή να δημοσιεύσει, το αργότερο εντός ενός έτους, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2000/78 όσον αφορά την αναπηρία και την απασχόληση.

1.7 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η πρόσληψη σε ένα κανονικό εργασιακό περιβάλλον προϋποθέτει την ανάπτυξη κατάλληλων κοινωνικών υπηρεσιών και την παροχή κινήτρων· αναγνωρίζει επίσης τον σημαντικό ρόλο των επιχειρήσεων που απασχολούν κατά κύριο λόγο ΑμεΑ και, γενικότερα, των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας και των ΜΜΕ, που επίσης χρειάζονται υποστήριξη από τις κοινωνικές υπηρεσίες και κατάλληλα κίνητρα, χωρίς να λησμονεί και τη σημασία των κοινωνικών εταίρων σε αυτό το πεδίο.

1.8 Η ΕΟΚΕ ζητά πολιτικές ευαισθητοποίησης για την κατάρριψη των στερεοτύπων που υπάρχουν σήμερα έναντι των εργαζομένων με αναπηρία και υπογραμμίζει τον ρόλο που διαδραματίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας στην αποδοχή της διαφορετικότητας.

Προσβασιμότητα

1.9 Η ΕΟΚΕ επιβεβαιώνει ότι η προσβασιμότητα των ΑμεΑ δεν ωφελεί μόνο τα ίδια, αλλά το σύνολο της κοινωνίας και συνεπώςεται αύξηση της πελατείας των επιχειρήσεων.

1.10 Η ΕΟΚΕ συνιστά τη σταδιακή εφαρμογή των μέτρων για την προσβασιμότητα των ΑμεΑ, μέσω κοινών βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων (με συγκεκριμένη και οριστική προθεσμία για τη συμμόρφωση τόσο των νέων προϊόντων, υπηρεσιών και υποδομών όσο και των ήδη υπαρχόντων).

1.11 Η ΕΟΚΕ είναι υπέρ της καθιέρωσης του θεσμού της «Ευρωπαϊκής πρωτεύουσας καθολικής προσβασιμότητας».

1.12 Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι πρέπει επειγόντως να προταθεί νομοθεσία για την ηλεκτρονική προσβασιμότητα (e-Accessibility), επαναλαμβάνει τη δέσμευσή της υπέρ της αρχής του «καθολικού σχεδιασμού» και της ανάπτυξης προδιαγραφών προσβασιμότητας και ζητά να εκπονηθεί επί τούτου, πριν από το 2011, εντατικό σχέδιο δράσης και να δημιουργηθεί «ευρωπαϊκή κάρτα αναπηρίας», η οποία θα διευκολύνει την αμοιβαία αναγνώριση των δικαιωμάτων και τις διασυνοριακές μετακινήσεις των ΑμεΑ.

Φύλο και αναπηρία

1.13 Η διάσταση του φύλου πρέπει απαραίτητως να συνεκτιμάται στη χάραξη, την ανάπτυξη, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών για την αναπηρία, προκειμένου να τεθεί τέλος στην αφάνεια και στις πολλαπλές διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία.

Κοινωνικός διάλογος και αναπηρία

1.14 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τη σημασία των κοινωνικών εταίρων για την εξασφάλιση δίκαιων και ευνοϊκών συνθηκών εργασίας των ΑμεΑ και ισότιμων όρων απασχόλησής τους με τους άλλους εργαζομένους.

1.15 Οι κοινωνικοί εταίροι θα πρέπει να εντάσσουν την οπτική της αναπηρίας σε όλες τις διατομεακές, τομεακές και εταιρικές δράσεις και διαπραγματεύσεις, ιδίως όταν αυτές αφορούν θέματα απασχόλησης, προσβασιμότητας και κοινωνικής προστασίας.

Συμμετοχή και διάλογος των πολιτών

1.16 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει την πλήρη προσήλωσή της στην αρχή «τίποτα για τα ΑμεΑ χωρίς τα ΑμεΑ» και δηλώνει ότι η αρχή αυτή πρέπει να εφαρμοστεί τόσο στη στρατηγική ΕΕ 2020 όσο και στα προγράμματα για ΑμεΑ που χρηματοδοτούνται με δημόσιους πόρους.

1.17 Η ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών και να εξασφαλίσουν τη χρηματοδότησή της, διασφαλίζοντας την ανεξαρτησία και τη δυνατότητα συμμετοχής της στον σχεδιασμό των πολιτικών ή/και στην παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών.

2. Εισαγωγή

2.1 Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει την αίτηση της ισπανικής Προεδρίας να καταρτίσει γνωμοδότηση με θέμα *Άτομα με αναπηρία: απασχόληση και σταδιακή εφαρμογή της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ. Στρατηγική της Λισαβώνας μετά το 2010.*

2.2 Η ΕΟΚΕ έχει υποστηρίξει σταθερά και οριζόντια στις γνωμοδοτήσεις της –με πρώτη την ειδική γνωμοδότηση πρωτοβουλίας για την Κοινωνική Ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες, που υιοθετήθηκε τον Ιούλιο του 2002⁽¹⁾ την ίση μεταχείριση και την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) και των οικογενειών τους⁽²⁾.

2.3 Τα ΑμεΑ αντιπροσωπεύουν πάνω από το 16 % του πληθυσμού της ΕΕ (τουλάχιστον 80 εκατομμύρια άτομα)⁽³⁾ και το ποσοστό αυτό εξακολουθεί να αυξάνεται εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού.

2.4 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τις προόδους που έχουν επιτευχθεί τόσο με τη νομοθεσία⁽⁴⁾ όσο και με την εφαρμογή ευρωπαϊκών πολιτικών⁽⁵⁾ και οι οποίες, σε συνδυασμό με τη Διακήρυξη της Μαδρίτης το 2002⁽⁶⁾, συνέβαλαν στη μεγαλύτερη κοινωνική ενσωμάτωση των ΑμεΑ στην ΕΕ. Υπάρχουν ωστόσο περιθώρια βελτίωσης, επειδή η πρόοδος ήταν τομεακού και κατακερματισμένου χαρακτήρα και δεν υποστηριζόταν από ενιαία στρατηγική, όπως επιβεβαιώθηκε από την ενδιάμεση αξιολόγηση του ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης 2003-2010⁽⁷⁾ είναι άλλωστε απαραίτητο να ενισχυθούν και οι υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι αρμόδιες για τις ευρωπαϊκές πολιτικές για τα ΑμεΑ.

2.5 Η ΕΟΚΕ επισημαίνει τα τελευταία αποτελέσματα του Ευρωβαρομέτρου για το 2009⁽⁸⁾, όπου διαπιστώνεται έντονη αύξηση των αισθητών διακρίσεων για λόγους αναπηρίας (+8 % τον τελευταίο χρόνο, τουτέστιν 53 % το 2009 έναντι 45 % το 2008) και όπου πάνω από το 33 % των ΑμεΑ δηλώνει ότι αισθάνθηκε αντικείμενο αρνητικής διάκρισης κατά το 2009.

2.6 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι η πρόοδος των πολιτικών για την αναπηρία οφείλει πολλά στο έργο της ευαισθητοποίησης και της πίεσης που επιτελείται από το ευρωπαϊκό κίνημα και τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ΑμεΑ, οι οποίες συσπειρώνονται γύρω από το Ευρωπαϊκό Φόρουμ των Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum - EDF), καθώς και στην υποστήριξη των κοινωνικών εταίρων.

2.7 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει στις χώρες που αποτελούν την τρόικα του Συμβουλίου ότι είναι σημαντικό να λάβουν υπόψη την παρούσα γνωμοδότηση κατά την άσκηση των Προεδριών τους.

(1) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 241 της 7.10.2002, σ. 89.

(2) Γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ: ΕΕ C 182, 4.8.2009, σ. 19 – ΕΕ C 10, 15.1.2008, σ. 80 – ΕΕ C 93, 27.4.2007, σ. 32 – ΕΕ C 256, 27.10.2007, σ. 102 – ΕΕ C 185, 8.8.2006, σ. 46 – ΕΕ C 88, 11.4.2006, σ. 22 – ΕΕ C 110, 9.5.2006, σ. 26 – ΕΕ C 24, 31.1.2006, σ. 15 – ΕΕ C 110, 30.4.2004, σ. 26 – ΕΕ C 133, 6.6.2003, σ. 50 – ΕΕ C 36, 8.2.2002, σ. 72.

(3) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc
(4) Για παράδειγμα: οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000· κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 2006· κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 (ΕΕ L 204 της 26.7.2006) και το με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δικτύα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών COM(2007) 697 τελικό – COD 2007/0247.

(5) Ανακοίνωση της Επιτροπής «Η Ατζέντα κοινωνικής πολιτικής» COM(2005) 33 τελικό και ανακοίνωση της Επιτροπής «Ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρίες: ένα ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης», COM(2003) 650 τελικό.

(6) <http://antiguo.cermi.es/graficos/declaracion-madrid.asp>.

(7) <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3784&langId=en>

(8) Ευρωβαρομέτρο: «Διακρίσεις στην ΕΕ, 2009» (η οποία βασίζεται σε επίσημα έρευνα που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 29ης Μαΐου και 14ης Ιουνίου 2009).

3. Νέα κοινοτική πολιτική για την αναπηρία στη μελλοντική στρατηγική ΕΕ 2020

3.1 Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την Επιτροπή ότι οι πολιτικές που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο της στρατηγικής ΕΕ 2020 «πρέπει αποδεδειγμένα να συμβάλουν στην κοινωνική συνοχή, στην αντιμετώπιση της ανεργίας και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης [...]». Κάτι τέτοιο απαιτεί τον ανασχεδιασμό των εκπαιδευτικών συστημάτων και των αγορών εργασίας, την ενίσχυση της κινητικότητας και την τόνωση του δυναμισμού της Ευρώπης προκειμένου να ελευθερωθεί το δυναμικό μας στον τομέα της καινοτομίας και της δημιουργικότητας»⁽⁹⁾.

3.2 Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι, στο πλαίσιο της στρατηγικής ΕΕ 2020, είναι απαραίτητο να υιοθετηθεί ένα «Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για την Αναπηρία», όπως έχει γίνει ήδη για το φύλο και τη νεολαία.

3.3 Το Σύμφωνο πρέπει να αποτελεί κοινή συμφωνία, εγκεκριμένη από το Συμβούλιο Υπουργών, μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών μελών, της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Φόρουμ των Ατόμων με Αναπηρία, με τη συμμετοχή του ΕΚ, της ΕΟΚΕ και, εάν συντρέχει λόγος, των κοινωνικών εταίρων και των εκπροσώπων της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών. Τη διαχείρισή του θα πρέπει να αναλάβει μια Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ατόμων με Αναπηρία, υπό την προεδρία ενός εκπροσώπου των κρατών μελών, και τη γραμματειακή του υποστήριξη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το Σύμφωνο θα αναφέρεται στην ανάγκη κοινών στόχων των κρατών μελών, δεικτών συμμόρφωσης και υποχρεωτικής υποβολής έκθεσης στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο⁽¹⁰⁾. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα εφαρμοζόταν για την αναπηρία μια παραλλαγή της ανοιχτής μεθόδου συντονισμού.

3.4 Το Σύμφωνο θα πρέπει να καλύπτει τα εξής θέματα: ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση, ίση μεταχείριση στην απασχόληση και στην πρόσβαση σε αυτή, νομοθεσία σχετικά με το ελάχιστο εισόδημα και την κοινωνική προστασία, ελεύθερη κυκλοφορία, ανεξάρτητη διαβίωση και προσωπική αυτονομία, ίση πρόσβαση των ΑμεΑ στα αγαθά και τις υπηρεσίες, συμφωνία ενός προγράμματος για την προσβασιμότητα στις νέες τεχνολογίες, τις μεταφορές και το αστικό περιβάλλον, υγεία και φροντίδα της εξάρτησης σε όλες τις εκφάνσεις και φορολογικές πολιτικές που προωθούν την κοινωνική ενσωμάτωση των ΑμεΑ και καλύπτουν το πρόσθετο κόστος που ενέχει η άσκηση των περισσότερων δραστηριοτήτων της καθημερινής τους ζωής⁽¹¹⁾.

3.5 Το Σύμφωνο πρέπει να προσεγγίζει οριζόντια τις ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία, των νέων με αναπηρία, των ηλικιωμένων με αναπηρία, των ατόμων με μεγάλη ανάγκη υποστήριξης για την προσωπική τους αυτονομία και των ΑμεΑ που ζουν στην ύπαιθρο, καθώς και το θέμα της προαγωγής της έρευνας, της ανάπτυξης και της καινοτομίας σε σχέση με την αναπηρία.

3.6 Το Σύμφωνο θα πρέπει να παρουσιάζει μια συμφωνία, η οποία θα αναπτυχθεί στο πλαίσιο της Συνθήκης της Λισσαβώνας, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ΑμεΑ, γύρω από τρεις πυλώνες:

3.6.1 α) *Ιστορική στιγμή αναθεώρησης των κοινοτικών πολιτικών – Τοποθέτηση των ΑμεΑ και των οικογενειών τους στο επίκεντρο των κοινοτικών πολιτικών*

3.6.1.1 Κατά την υιοθέτηση της στρατηγικής ΕΕ 2020 και της Κοινωνικής Ατζέντας, η ΕΟΚΕ ζητεί να βελτιωθεί η περιορισμένη αποτελεσματικότητα και ο συντονισμός της σημερινής στρατηγικής της Λισσαβώνας και της Ανανεωμένης Κοινωνικής Ατζέντας⁽¹²⁾. προς τούτο, πρέπει να περιληφθεί στις εν λόγω στρατηγικές ειδικό τμήμα για τα ΑμεΑ και τις οικογένειές τους, το οποίο πρέπει να καλύπτει, μεταξύ άλλων, την απασχόληση, την εκπαίδευση, την κοινωνική ενσωμάτωση, την κοινωνική προστασία και την προσβασιμότητα, εξασφαλίζοντας τη συνεκτίμηση της αναπηρίας και στους τρεις κύριους άξονές τους⁽¹³⁾.

3.6.1.2 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η ένταξη των πολιτικών για την αναπηρία στις αρμοδιότητες της ΕΕ με τη στρατηγική ΕΕ 2020 θα αποβεί οικονομικά επωφελής για το σύνολο της κοινωνίας, πέρα από την πρόοδο στο επίπεδο της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της εξάλειψης των διακρίσεων, όπως καταδείχθηκε από πρόσφατες αναλύσεις κόστους/οφέλους⁽¹⁴⁾.

3.6.1.3 Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για την Αναπηρία πρέπει να συνάδει με τη μελλοντική στρατηγική της Επιτροπής για τα ΑμεΑ⁽¹⁵⁾, η οποία θα αντικαταστήσει το σημερινό σχέδιο δράσης για τα άτομα με αναπηρία 2003-2010.

3.6.1.4 Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση (ΕΣΑ) και η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού (ΑΜΣ) στους τομείς της κοινωνικής ενσωμάτωσης, της κοινωνικής προστασίας, των συντάξεων, της εκπαίδευσης, της νεολαίας και άλλους πρέπει να συνεχίσουν να περιλαμβάνουν και να βελτιώνουν τις αναφορές στην αναπηρία στις κατευθυντήριες γραμμές τους και τους κοινούς στόχους προς τα κράτη μέλη, ούτως ώστε το θέμα της αναπηρίας να αντανακλάται στα εθνικά σχέδια, να αυξηθεί η αναλυτική ικανότητα των κρατών μελών και να περιλαμβάνονται τα αποτελέσματα στις περιόδους εκδόσεις.

3.6.1.5 Οι ευρωπαϊκές πολιτικές θα πρέπει να υποστηρίζουν την εξάλειψη κάθε ακραίας καταπάτησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων –και, ειδικότερα, του εγκλεισμού των ΑμεΑ σε μεγάλα, κλειστά ιδρύματα, της χωριστής τους εκπαίδευσης, της στέρησης της δικαιπρακτικής τους ικανότητας ή της βίας σε βάρος τους– και να συνεκτιμούν τις πρόσθετες διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία, όπως και τα άτομα με μεγάλη ανάγκη υποστήριξης⁽¹⁶⁾.

3.6.1.6 Χρειαζόμαστε πολιτικές που ενθαρρύνουν την καινοτομία και βασίζονται σε στατιστικά στοιχεία. Το Σύμφωνο θα πρέπει να επιδιώξει δέσμευση για σαφή μνεία των ΑμεΑ σε κάθε σημαντικό στατιστικό μέσο⁽¹⁷⁾, με εναρμονισμένες, ενημερωμένες και αξιόπιστες πηγές, δείκτες και μηχανισμούς, δημιουργώντας, μεταξύ άλλων, μια μόνιμη ενότητα για την αναπηρία, καθώς και μια ενότητα για την κοινωνική συμμετοχή των ΑμεΑ, στην έρευνα της Eurostat για το ευρωπαϊκό εργατικό δυναμικό και συμπεριλαμβάνοντας ερωτήσεις για την αναπηρία στις γενικές ενότητες.

⁽¹²⁾ COM(2009) 58 τελικό.

⁽¹³⁾ COM(2009) 647 τελικό.

⁽¹⁴⁾ Το γεγονός επιβεβαιώθηκε σε πρόσφατη μελέτη των Gregorio Rodríguez Campo, Carlos García Serrano και Luis Toharía, με τίτλο «Evaluación de las políticas de empleo para las personas con discapacidad y formulación y coste económico de nuevas propuestas de integración laboral» [«Αξιολόγηση των πολιτικών απασχόλησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, διατύπωση νέων προτάσεων για επαγγελματική ένταξη και οικονομικό κόστος τους»], Colección Telefónica Accessible no. 9, Ediciones Cinca, April 2009 - ISBN: 978-84-96889-48-4. Μαδρίτη, Ισπανία.

⁽¹⁵⁾ Ψήφισμα του Συμβουλίου (2008/ C 75/01).

⁽¹⁶⁾ <http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/EDF%20declaration%20on%20girls%20and%20women%20with%20disabilities.doc>.

⁽¹⁷⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 10, 15.1.2008, σ. 80.

⁽⁹⁾ COM(2009) 647 τελικό.

⁽¹⁰⁾ Ψήφισμα του Συμβουλίου (2008/C75/01).

⁽¹¹⁾ Γνωμοδότηση ΕΟΚΕ (ΕΕ C 93 της 27.4.2007).

(<http://w3.bcn.es/fitxers/baccessible/greugecomparatiueconmic.683.pdf>).

http://www.feaps.org/actualidad/23_04_09/ultima_hora/sobreesfuerzo_15_04_09.pdf

3.6.1.7 Η ΕΟΚΕ ζητά να συμπεριληφθεί στις «Κατευθυντήριες γραμμές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο», που πρόκειται να υιοθετηθούν από το Συμβούλιο της ΕΕ, μία κατευθυντήρια γραμμή για τα δικαιώματα των ΑμεΑ, με βάση τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

3.6.2 β) *Θέσπιση κατάλληλου ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου για την αναπηρία*

3.6.2.1 Η ΕΟΚΕ επισημαίνει πως, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβώνας, καθιερώνονται νέες νομικές βάσεις. Υπενθυμίζει επίσης την αξία των άρθρων 10, 11 και 19, καθώς και των άρθρων 21 και 26 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, τα οποία έχουν αξία Συνθήκης.

3.6.2.2 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία δημιουργεί νέες υποχρεώσεις για την ΕΕ. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ ζητά:

3.6.2.2.1 να ολοκληρωθεί η κύρωση της Σύμβασης και του πρωτοκόλλου της από πλευράς της ΕΕ, κατ' εφαρμογή της σχετικής απόφασης του Συμβουλίου (18). Υπενθυμίζει τη νομική αξία αυτής της Σύμβασης ως διεθνούς Συνθήκης και ζητεί από τα κράτη μέλη να δεσμευθούν ότι θα κυρώσουν τη Σύμβαση όσο το δυνατόν συντομότερα.

3.6.2.2.2 να αναλυθεί, βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όλη η κοινοτική νομοθεσία που αφορά την εσωτερική αγορά, τις μεταφορές, τη φορολογία, τον ανταγωνισμό, την υγεία, την κατανάλωση, τα ψηφιακά και τα ηλεκτρονικά μέσα και την απαγόρευση των διακρίσεων.

3.6.2.2.3 να δημιουργηθούν, αφενός στους κόλπους της Επιτροπής, ένας συντονιστικός μηχανισμός (19) με τη συμμετοχή των συναρμόδιων Επιτρόπων και, αφετέρου, ο ανεξάρτητος οργανισμός που απαιτεί η Σύμβαση (20).

3.6.2.3 Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει την υποβολή της πρόσφατης πρότασης οδηγίας για την απαγόρευση των διακρίσεων πέραν του τομέα της απασχόλησης (21), αλλά επισημαίνει ότι δεν είναι επαρκώς προσαρμοσμένη στη Σύμβαση του ΟΗΕ. Η οδηγία αυτή, η οποία συζητείται επί του παρόντος στο Συμβούλιο, πρέπει να διασφαλίζει ότι η έννοια της διάκρισης αναγνωρίζει τη θετική μεταχείριση των ΑμεΑ σε ορισμένες περιπτώσεις: να προσδιορίζει το πεδίο εφαρμογής της στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, της υγείας και της εκπαίδευσης, επισημαίνοντας ότι η χωριστή εκπαίδευση συνιστά αρνητική διάκριση· να καθιερώνει την καθολική εφαρμογή της προσβασιμότητας για τα ΑμεΑ· να επιβάλλει εύλογες προσαρμογές σε όλους τους τομείς και να προβλέπει δημόσια κίνητρα για την υλοποίησή τους· η προσβασιμότητα πρέπει να καλύπτει όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που προσφέρονται στο κοινό· τέλος, η οδηγία θα πρέπει να συγκεκριμενοποιήσει περισσότερο τις υποχρεώσεις της ΕΕ όσον αφορά την υλοποίηση, με άμεση εφαρμογή στις νέες οικοδομές και ρεαλιστικά μέτρα στις ήδη υπάρχουσες.

(18) Απόφαση του Συμβουλίου 15540/09 της 24ης Νοεμβρίου 2009.

(19) [http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/library/EDF_contribution_OHCHR_contribution_national_frameworks_for_implementation_CRPD\(final\).doc](http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/library/EDF_contribution_OHCHR_contribution_national_frameworks_for_implementation_CRPD(final).doc).

(20) <http://www.efc.be/Networking/InterestGroupsAndFora/Disability/Pages/TheEuropeanConsortiumofFoundationsonHumanRightsandDisability.aspx>.

(21) Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου COM(2008) 426 τελικό, 2 Ιουλίου 2008.

3.6.3 γ) *Επαρκής χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για την Αναπηρία*

3.6.3.1 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι οι διατάξεις του γενικού κανονισμού για τα διαρθρωτικά ταμεία όσον αφορά την απαγόρευση των διακρίσεων και την προσβασιμότητα των ΑμεΑ πρέπει να διατηρηθούν ως κριτήρια για την επιλογή και την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων από την ΕΕ έργων (22) και να ενισχυθούν μάλιστα στη μελλοντική πολιτική συνοχής, η οποία θα πρέπει να εξασφαλίζει περισσότερες δράσεις για και από όλες τις ΑμεΑ σε όλα τα κράτη μέλη, με επαρκείς χρηματοδοτικές διευκολύνσεις. Οι αρχές αυτές πρέπει να επεκταθούν και στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό και σε άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα για την έρευνα, την ανταγωνιστικότητα, την κατάρτιση, την απασχόληση, τις κοινωνικές υποθέσεις, την αναπτυξιακή συνεργασία, συμπεριλαμβανομένων των νέων προγραμμάτων από το 2014.

3.6.3.2 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην άμεση διαχείριση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (όσον αφορά την κατάρτιση και την απασχόληση) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης έχει αποφέρει πολύ θετικά αποτελέσματα και προτρέπει να γενικευθεί αυτό το μοντέλο στα επιχειρησιακά προγράμματα των Διαρθρωτικών Ταμείων από το 2013.

3.6.3.3 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η διατήρηση της οικονομικής υποστήριξης των ευρωπαϊκών οργανώσεων των ΑμεΑ, μεταξύ των οποίων και του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για την Αναπηρία, καθώς και άλλων φορέων που προωθούν την κοινωνική ενσωμάτωση, μέσω του προγράμματος Progress ενισχύει τη δημοκρατία και τη διαρθρωμένη κοινωνία των πολιτών στην ΕΕ.

4. Η ΕΕ και η απασχόληση των ατόμων με αναπηρία

4.1 Η απασχόληση των ΑμεΑ πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ευρωπαϊκής πολιτικής για την απασχόληση. Η κατάσταση της απασχόλησης στην Ευρώπη είναι περίπλοκη, αλλά για τους εργαζομένους με αναπηρία είναι ακόμη πιο δύσκολη. Είναι, συνεπώς, απαραίτητο να προαχθεί μια αγορά εργασίας χωρίς αποκλεισμούς, ανοιχτή σε όλους.

4.2 Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ανησυχία της για την κατάσταση της ανεργίας μεταξύ των ΑμεΑ, διότι, πριν ακόμα από την κρίση, το 78 % των ατόμων με βαριά αναπηρία δεν είχε πρόσβαση στην αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας τους ήταν διπλάσιο από του υπόλοιπου πληθυσμού και το ποσοστό απασχόλησής τους παρέμενε κατά 20 % χαμηλότερο από τον μέσο όρο των ατόμων χωρίς αναπηρία (23).

4.3 Η κρίση (που ανέβασε την ανεργία στην ΕΕ στο 10 % (24)) δυσχεραίνει την κατάσταση στην αγορά εργασίας για τα ΑμεΑ για δύο λόγους: πρώτον, θα είναι πιο δύσκολη η ένταξή τους στην αγορά εργασίας (25) και, δεύτερον, οι κυβερνήσεις θα έχουν την τάση να διορθώσουν τα δημοσιονομικά τους ελλείμματα περικόπτοντας τις διάφορες παροχές και επιδόματα. Η ΕΟΚΕ προειδοποιεί ότι τα ΑμεΑ δεν μπορούν να είναι τα μεγαλύτερα θύματα της κρίσης και είναι αντίθετη σε οποιαδήποτε περικοπή της στήριξής τους (26).

(22) http://www.observatoriodeladiscapacidad.es/?q=es/informacion/agenda/18112009/presentaci_n_de_innet16_european_inclusion_network_lanzamiento_del_observ

(23) Statistics in Focus, Θέμα 3: Η απασχόληση των ατόμων με αναπηρίες στην Ευρώπη το 2002, Eurostat 26/2003. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-03-+/EN/KS-NK-03-026-EN.PDF.

(24) Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Eurostat) – Ιανουάριος 2010.

(25) Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο (έρευνα «Discrimination in the EU in 2009») και Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 256 της 27.10.2007, σ. 102.

(26) <http://www.cermi.es/NR/rdonlyres/6487C9F8-F423-493B-83B8-562CB09201B8/30184/EstudioCERMIcrisisyDiscapacidad.doc> www.cermi.es

4.4 Η κρίση ενέχει τον κίνδυνο να αυξήσει τη φτώχεια των ΑμεΑ και των οικογενειών τους· από την άλλη πλευρά, μπορεί να αποτελέσει την ευκαιρία να αναπτυχθούν, με τα κατάλληλα κίνητρα, δραστηριότητες που προάγουν την ενσωμάτωση και να αυξήσει την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση της οικονομίας στο σύνολό της.

4.5 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι η στήριξη της απασχόλησης των ΑμεΑ πρέπει να είναι από τους κυριότερους στόχους της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση και καλεί να περιληφθεί στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση ένας στόχος που απηχεί το σημείο 34 των συμπερασμάτων της εαρινής ευρωπαϊκής συνόδου κορυφής του 2006 ⁽²⁷⁾ «Βασικός στόχος είναι να αυξηθεί η συμμετοχή στην αγορά εργασίας, ιδίως ... των προσώπων με αναπηρία Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί απαιτούνται προσπάθειες σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους». Θα πρέπει να καταρτιστεί κατάλογος με τα μέτρα που προβλέπονται να εφαρμόσουν τα κράτη μέλη στα εθνικά τους σχέδια.

4.6 Οι κοινωνικοί εταίροι διαδραματίζουν καίριο ρόλο, μέσω των συλλογικών διαπραγματεύσεων, για την ένταξη των ΑμεΑ στην αγορά εργασίας και για την ενσωμάτωσή τους στην επιχείρηση. Συμβάλλουν επίσης στην υλοποίηση των πολιτικών για τη διαφορετικότητα, συμμετέχοντας στη διαπραγμάτευση σχεδίων για τη διαφορετικότητα με τους επιχειρηματίες, στους οποίους πρέπει να δοθούν κίνητρα για να προχωρήσουν προς αυτή την κατεύθυνση: προς τούτο μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι πολιτικές εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Η ΕΟΚΕ συγχαιρεί τους ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους για την επιτυχία με την οποία ολοκλήρωσαν τις διαπραγματεύσεις τους τον Δεκέμβριο του 2009 για μία νέα αυτόνομη συμφωνία για αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς.

4.7 Η ΕΟΚΕ ζητά να δημοσιευθεί, το αργότερο εντός ενός έτους, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2000/78 ⁽²⁸⁾.

4.8 Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει εκ νέου ότι τα ΑμεΑ διαθέτουν τις ίδιες δεξιότητες με οποιοδήποτε άλλο άτομο για να ανταπεξέλθουν πλήρως στις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις, καθώς και ότι δεν πρέπει να υποτιμώνται οι ικανότητές τους, αλλά αντιθέτως να ενισχύονται. Τα ΑμεΑ έχουν δικαίωμα στην εργασία όπως κάθε άλλο άτομο.

4.9 Η ΕΟΚΕ εφιστά την προσοχή στον αυξανόμενο αριθμό των προβλημάτων ψυχικής υγείας, τα οποία –σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας (EUROFUND)– αποτελούν την κύρια αιτία πρόωρης αποχώρησης από την αγορά εργασίας, αγγίζοντας σε μερικές χώρες περίπου το 40 % ⁽²⁹⁾ των περιπτώσεων πρόωρης συνταξιοδότησης. Επιβάλλεται να αλλάξει η αντιμετώπιση αυτών των εργαζομένων μέσω της ευαισθητοποίησης των πολιτών και των αρχών.

4.10 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η αναγνώριση αυτών των δεξιοτήτων πρέπει να συνοδεύεται από μηχανισμούς πιστοποίησης της αποκτηθείσας γνώσης, είτε λόγω πείρας (μη τυποποιημένες δεξιότητες) είτε χάρη σε μια τυποποιημένη κατάρτιση. Γι' αυτόν τον λόγο, η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της καθιέρωσης ενός «διαβατηρίου προσόντων» ⁽³⁰⁾ που θα επιτρέπει την επαγγελματική κινητικότητα των ΑμεΑ εντός της ΕΕ.

4.11 Οι πολιτικές απασχόλησης για τα ΑμεΑ πρέπει να καλύπτουν τη διαδικασία που συνδέεται με την απασχόληση καθ' όλη τη διάρκεια του βίου (*lifelong learning*) ⁽³¹⁾, μεριμνώντας για την κατοικία, τη βασική εκπαίδευση, την κατάρτιση, την υπερχρέωση των νοικοκυριών, τις οικονομικές δυσκολίες, την υγεία, τον αρνητικό περιγυρο, την τοπική οικονομία, την πρόσληψη, τη διατήρηση της απασχόλησης και την επανένταξη σε αυτή.

4.12 Η ελεύθερη κυκλοφορία (ως κοινοτική αρχή) δεν έχει επιτευχθεί πλήρως για τα ΑμεΑ και επιδρά στις μετακινήσεις τους εντός της ΕΕ τόσο για λόγους εργασίας όσο και για σπουδές, συνταξιοδότηση ή οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα.

4.13 Ένα από τα κυριότερα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία έγκειται στην αδυναμία εξαγωγής δικαιωμάτων όπως η προσωπική βοήθεια, που θα μπορούσε να επιλυθεί με συγκεκριμένα μέτρα συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και τη διεξαγωγή πανευρωπαϊκών εκστρατειών ευαισθητοποίησης και κατάρτισης.

4.14 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η «ενεργός ένταξη» πρέπει να συνδέεται με την αγορά εργασίας και να διασφαλίζει ικανό εισόδημα και πρόσβαση σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες με σκοπό την αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου, ακόμα και όσων δεν εργάζονται ⁽³²⁾.

4.15 Η ΕΟΚΕ θυμίζει ότι η πρόσληψη σε ένα κανονικό εργασιακό περιβάλλον προϋποθέτει υπηρεσίες απασχόλησης, επαγγελματικής επανένταξης, υγειονομικής περιθαλψής, κοινωνικές υπηρεσίες, τη δυνατότητα διατήρησης/διαχείρισης του εισοδήματος, καθώς και την παροχή κινήτρων ⁽³³⁾.

4.16 Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της προσαρμογής των κοινωνικών παροχών και της φορολογίας με τέτοιο τρόπο ώστε, αφενός, η ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας να μην επιφέρει εξασθένιση της αγοραστικής δύναμης των ΑμεΑ και, αφετέρου, να παρέχονται κίνητρα απασχόλησης σε ποιοτικές θέσεις εργασίας με δικαίως απολαβές. Επίσης, προτείνει την καθιέρωση οικονομικών κινήτρων για τις επιχειρήσεις με σκοπό την τόνωση των προσλήψεων, της υποστηρίξιμης απασχόλησης στην κανονική αγορά εργασίας και της αυτοαπασχόλησης των ΑμεΑ, καθώς και για την ενθάρρυνση του επιχειρηματικού τους πνεύματος μέσω άλλων πηγών μικροχρηματοδότησης ⁽³⁴⁾. Ανάλογα οικονομικά κίνητρα πρέπει να δοθούν και στις ΜΚΟ που παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης των εργαζομένων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

4.17 Πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη διατήρηση και την επανένταξη στην απασχόληση όσων έχουν υποστεί επίκτητη αναπηρία, προκειμένου να μην εγκαταλείψουν εξαιτίας αυτής πρόωρα την αγορά εργασίας. Παράλληλα, πρέπει να διαμορφώνεται ο χώρος εργασίας και ο περιβάλλον χώρος (στο μέτρο του λογικού) ανάλογα με τις ανάγκες των ΑμεΑ. Επιπλέον, απαιτούνται προγράμματα κατάρτισης και επαγγελματικού επαναπροσανατολισμού για τα ΑμεΑ που θα διασφαλίζουν την εξέλιξη της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας ⁽³⁵⁾. Στις χώρες όπου υφίστανται συστήματα με ποσοτώσεις, πρέπει να ληφθεί μέριμνα έτσι ώστε να τηρούνται οι στόχοι πρόσληψης χάρη στα κατάλληλα μέσα και μηχανισμούς. Η κοινωνική διάσταση των δημόσιων συμβάσεων μπορεί επίσης να ενισχύσει την απασχόληση των ΑμεΑ.

⁽³¹⁾ European Centre of Employers and Enterprises providing Public services (CEEP). <http://www.ceep.eu>.

⁽³²⁾ Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας.

⁽³³⁾ Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας.

⁽³⁴⁾ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=es&catId=89&newsId=547>.

⁽³⁵⁾ Οδηγός με τίτλο *Creating an inclusive society: mainstreaming disability based on the social economy example* («Δημιουργία μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς: ένταξη της αναπηρίας με βάση το παράδειγμα της κοινωνικής οικονομίας») http://www.socialeconomy.eu.org/IMG/pdf/Guide_on_Disability_Mainstreaming_and_Social_Economy.pdf.

⁽²⁷⁾ Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 23ης και 24ης Μαρτίου 2006.

⁽²⁸⁾ Οδηγία του Συμβουλίου 2000/78/ΕΚ.

⁽²⁹⁾ Ανάλυση του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβιώσεως και Εργασίας, με βάση στοιχεία που συγκέντρωσε το «German Federal Health Monitoring» (2007) http://www.gbe-bund.de/gbe10/pkg_isgbe5.prc_isgbe?p_uid=gastd&p_sprache=E.

⁽³⁰⁾ European Centre of Employers and Enterprises providing Public services (CEEP). <http://www.ceep.eu>

4.18 Η ΕΟΚΕ είναι απόλυτα πεπεισμένη για τα πλεονεκτήματα της χρηματοδότησης της απασχόλησης αντί των επιδομάτων ανεργίας, όσο και για τη σημασία της παροχής κινήτρων στα ΑμεΑ να επιδιώκουν την εξεύρεση εργασίας, στους εργοδότες να προσλάβουν ΑμεΑ ή και κινήτρων για την αυτοαπασχόλησή τους.

4.19 Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει τις πολιτικές με αντικείμενο τους νέους με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσής τους από μικρή ηλικία και της μετάβασής τους από την κατάρτιση στην πρώτη τους εργασία, καθώς και τις πολιτικές παρέμβασης σε περιπτώσεις επίκτητης αναπηρίας που στόχο έχουν τη διατήρηση και την επανένταξη τους στην εργασία. Οι συγκεκριμένες ομάδες ατόμων πρέπει να συγκαταλεχθούν στις προτεραιότητες της στρατηγικής ΕΕ 2020 και να συμπεριληφθούν στην αναθεωρημένη στρατηγική της Επιτροπής για τα ΑμεΑ. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει τη γνωμοδότηση SOC/349 που κατήρτισε με θέμα την ανάπτυξη μιας στρατηγικής όχι μόνο για τους νέους, αλλά και μαζί με αυτούς ⁽³⁶⁾.

4.20 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τη σημασία των επιχειρήσεων που απασχολούν κατά κύριο λόγο ΑμεΑ, καθώς και εκείνων που δραστηριοποιούνται πιο ενεργά σε αυτόν τον τομέα και, γενικότερα, των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας όπως οι συνεταιρισμοί, οι εταιρείες αλληλασφάλισης, οι ενώσεις ή τα ιδρύματα που ευνοούν την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή των ΑμεΑ στην αγορά εργασίας με τα ίδια εργασιακά δικαιώματα και με το ειδικό καθεστώς υποστήριξης που καθορίζεται από τα κράτη μέλη της ΕΕ.

4.21 Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει τη σημασία της στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) προκειμένου να προκρίνουν μια χωρίς αποκλεισμούς οπτική της εργασίας και να επιτελέσουν τον θεμελιώδη ρόλο τους, διασφαλίζοντας την αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων υπέρ της απασχόλησης των ΑμεΑ.

4.22 Τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ και των κρατών μελών της πρέπει να αποκτήσουν γνώση της κατάστασης και να δώσουν το παράδειγμα συμπεριλαμβάνοντας ΑμεΑ στο προσωπικό τους, μέσω μιας δέσμης συγκεκριμένων μέτρων για τη βελτίωση των σημερινών δεικτών απασχόλησης, οι οποίοι είναι γενικά πολύ χαμηλοί.

4.23 Η ΕΟΚΕ επισημαίνει την αξία της έννοιας της «ευελιξίας με ασφάλεια» για τα ΑμεΑ, δηλαδή της αναβάθμισης των συνθηκών ευελιξίας και προσαρμοστικότητας του ανθρώπινου δυναμικού στις επιχειρήσεις, σε συνδυασμό με τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την ενίσχυση της ασφάλειας της απασχόλησης. Οι συγκεκριμένες στρατηγικές πρέπει να διασφαλίζουν τον συνδυασμό του επαγγελματικού με τον προσωπικό βίο, τη διά βίου μάθηση και τις διαδικασίες μετάβασης από όλες προς όλες τις πιθανές καταστάσεις, κοινωνικούς πόρους ή καθεστώτα απασχόλησης καθ' όλη τη διάρκεια του βίου των ΑμεΑ.

4.24 Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την προώθηση των νέων τομέων της οικολογικής και της κοινωνικής απασχόλησης, καθώς και την προαγωγή της προσβασιμότητας και του σχεδιασμού για όλους, που παρέχουν ευκαιρίες απασχόλησης των ΑμεΑ.

4.25 Η ΕΟΚΕ προασπίζει τόσο τη χορήγηση επιδομάτων προς τους εργαζομένους με αναπηρία που χρήζουν βοήθειας, όσο και την παροχή των απαραίτητων υπηρεσιών έτσι ώστε οι συγγενείς των ΑμεΑ να μπορούν να συνεχίζουν να εργάζονται απρόσκοπτα.

4.26 Οι πολιτικές ευαισθητοποίησης καταρρίπτουν τα στερεότυπα ⁽³⁷⁾ περί των εργαζομένων με αναπηρία και πρέπει να έχουν ως αποδέκτη τους κοινωνικούς εταίρους, τα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων, τους εργαζομένους, τους επαγγελματίες του τομέα της υγείας και τη δημόσια διοίκηση ⁽³⁸⁾.

4.27 Τα ανωτέρω μέτρα πρέπει να είναι εύχρηστα για τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους, ενώ θα πρέπει να προβάλλονται και να εφαρμόζονται σωστά από τους δημόσιους οργανισμούς.

4.28 Πρέπει να υπογραμμιστεί ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας ως βασικών φορέων ευαισθητοποίησης της ευρωπαϊκής κοινωνίας και διάδοσης των αρχών της ανεκτικότητας, της κοινωνικής ένταξης και της αποδοχής της διαφορετικότητας.

4.29 Η ΕΟΚΕ τάσσεται υπέρ της ανάληψης καινοτόμων πρωτοβουλιών όπως το προαναφερθέν «διαβατήριο δεξιοτήτων», το *lifestreaming* ή τα ακόλουθα:

4.29.1 Το πρότυπο της υπηρεσίας της «προπαίδευσης σε θέση εργασίας» (*job coaching*) με συνεχή επίβλεψη, καθοδήγηση και υποστήριξη του ατόμου σε κανονικό εργασιακό περιβάλλον.

4.29.2 Δημιουργία ενός «συστήματος πιστοποίησης της πρότερης μάθησης» ⁽³⁹⁾, το οποίο θα αντανάκλα τη σταδιακή εκμάθηση.

4.29.3 Καθοδήγηση του ΑμεΑ καθ' όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού του βίου στον ιδιωτικό ή τον δημόσιο τομέα.

4.29.4 Χρήση νέων τεχνολογιών με υποστηρικτικά συστήματα όπως τα οπτικοακουστικά συστήματα τύπου «σύστημα διδασκαλίας με βίντεο» ⁽⁴⁰⁾ και, γενικότερα, εξοπλισμός με τεχνολογικά υποστηρικτικά μέσα και διασφάλισης της δυνατότητας πρόσβασης σε αυτά στον χώρο εργασίας.

4.29.5 Ανάπτυξη ενός «προτύπου διαχείρισης της αναπηρίας» (*disability management model*) ⁽⁴¹⁾, στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής των επιχειρήσεων για τη διαφορετικότητα.

5. Η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία

5.1 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει το ψήφισμα του Συμβουλίου της ΕΕ της 17ης Μαρτίου 2008, σύμφωνα με το οποίο «η προσβασιμότητα αποτελεί, πράγματι, τον ακρογωνιαίο λίθο μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς βασισμένης στην αποφυγή διακρίσεων» ⁽⁴²⁾, και τον θεμελιώδη ρόλο των κοινωνικών εταίρων, καθότι η προσβασιμότητα συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την εξεύρεση εργασίας.

5.2 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει τις θέσεις που διατύπωσε στη διερευνητική γνωμοδότηση ⁽⁴³⁾ με θέμα «Ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρίες», σύμφωνα με τις οποίες τα ΑμεΑ έχουν τα ίδια δικαιώματα, αλλά διαφορετικές ανάγκες και τρόπους πρόσβασης στα αγαθά και στις υπηρεσίες.

5.3 Η ΕΟΚΕ συνιστά τη σταδιακή εφαρμογή των εν λόγω μέτρων με κοινούς, δεσμευτικούς για τα κράτη μέλη, βραχυπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους (με σαφές και οριστικό χρονοδιάγραμμα για τα νέα και για τα ήδη υπάρχοντα αγαθά, υπηρεσίες και υποδομές) και με τη χρήση –μεταξύ άλλων– των δημόσιων συμβάσεων.

⁽³⁷⁾ www.fundaciononce.es

⁽³⁸⁾ Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας. <http://www.eurofound.europa.eu/>.

⁽³⁹⁾ European Centre of Employers and Enterprises providing Public services (CEEP) <http://www.ceep.eu>.

⁽⁴⁰⁾ European Centre of Employers and Enterprises providing Public services (CEEP) <http://www.ceep.eu>.

⁽⁴¹⁾ European Centre of Employers and Enterprises providing Public services (CEEP) <http://www.ceep.eu>.

⁽⁴²⁾ Ψήφισμα του Συμβουλίου (2008/C 75/01).

⁽⁴³⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 93, 27.4.2007, σ. 32.

⁽³⁶⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ, ΕΕ C 318 της 23.12.2009, σ. 113.

5.4 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι η προσβασιμότητα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την άμεση άσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη και ότι αυτός ο στόχος πρέπει να μετουσιωθεί σε συγκεκριμένα σχέδια με κανόνες και κυρώσεις που θα δεσμεύουν όλες τις δημόσιες αρχές. Παράλληλα δε θα πρέπει οι πολίτες με αναπηρία να έχουν τη δυνατότητα να προσφεύγουν σε μηχανισμούς για την προάσπιση αυτών των δικαιωμάτων τους. Δεν θα πρέπει να διεξαχθούν πάλι ευρωεκλογές εάν δεν έχει εξασφαλιστεί η προσβασιμότητα των ΑμεΑ στα εκλογικά κέντρα και αν δεν έχει συμπεριληφθεί ικανός αριθμός υποψηφίων με αναπηρία στα ψηφοδέλτια· αυτά δε τα μέτρα πρέπει να ληφθούν σε εθνικό επίπεδο.

5.5 Η ΕΟΚΕ επισημαίνει τις προσπάθειες των κρατών μελών της ΕΕ και της Επιτροπής για την διασφάλιση της προσβασιμότητας, προσπάθειες οι οποίες θα πρέπει να έχουν ως στόχο την καθολική προσβασιμότητα (σε δημόσια κτήρια, λοιπούς δημόσιους χώρους, εγκαταστάσεις ιδιωτικών επιχειρήσεων, στα αγαθά και στις υπηρεσίες, στον τουρισμό, στο ηλεκτρονικό εμπόριο, στην πληροφόρηση, στις μετακινήσεις, στην τεχνολογία και στην επικοινωνία).

5.6 Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει ότι η προσβασιμότητα είναι προς όφελος όλων (ηλικιωμένοι, έγκυες, άτομα μειωμένης κινητικότητας κ.τ.λ.). Η πελατεία των επιχειρήσεων που έχουν εγκαταστάσεις προστιτές σε όλους θα αυξηθεί κατά 15 %, ενώ τα νέα προϊόντα δημιουργούν περισσότερες αγορές και αποτελούν πηγή βιώσιμης ανάπτυξης της οικονομίας

5.7 Επιπλέον, η ΕΟΚΕ σημειώνει ότι η καταστρατήγηση της αρχής της προσβασιμότητας συνιστά καταστρατήγηση και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Ευρωπαίου πολίτη, όπως επισημαίνει, άλλωστε, και στη γνωμοδότησή της με θέμα την «ηλεκτρονική προσβασιμότητα»⁽⁴⁴⁾.

5.8 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα –και ιδίως στην Επιτροπή– ότι ο αριθμός των προσιτών κτηρίων και συστημάτων ηλεκτρονικής πληροφόρησης (π.χ. ιστοσελίδες, τμήμα δημόσιων διαβουλεύσεων της Επιτροπής) είναι περιορισμένος. Συνεπώς, επιβάλλεται να εκπονηθεί ένα σχέδιο προσβασιμότητας ως έκφραση της πραγματικής δέσμευσης υπέρ των ΑμεΑ⁽⁴⁵⁾.

5.9 Η ΕΟΚΕ ζητά τη χορήγηση κρατικών επιδοτήσεων⁽⁴⁶⁾ σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και φορείς παροχής υπηρεσιών προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος των «εύλογων προσαρμογών» της οδηγίας 2000/78⁽⁴⁷⁾. Η αρχή της προληπτικής προσβασιμότητας πρέπει να καλλιεργηθεί καταλλήλως στους ιδιωτικούς φορείς παροχής υπηρεσιών.

5.10 Πρέπει παράλληλα να συνεχιστεί η εξέλιξη των προδιαγραφών προσβασιμότητας ως συμπλήρωμα της νομοθεσίας δημόσιων προμηθειών κατά τα πρότυπα της επιτυχημένης αμερικανικής νομοθεσίας. Η ΕΟΚΕ τονίζει εκ νέου την ανάγκη διεξαγωγής διαλόγου μεταξύ των θεσμικών οργάνων, της βιομηχανίας και της κοινωνίας πολιτών για τον καθορισμό των εν λόγω προτύπων⁽⁴⁸⁾.

5.11 Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την καθιέρωση του θεσμού της «Ευρωπαϊκής πρωτεύουσας καθολικής προσβασιμότητας», βάσει ενός συστήματος με σημαίες. Ο συγκεκριμένος θεσμός θα αναγνωρίζει τις προσπάθειες των ευρωπαϊκών πόλεων και περιφερειών να καταστήσουν τους χώρους, τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους προστιτούς σε όλους και θα ευνοεί τη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών αρχών.

5.12 Η ΕΟΚΕ ευελπιστεί ότι οι νέοι κανονισμοί για τις θαλάσσιες μεταφορές, τα αστικά και υπεραστικά λεωφορεία και τα ταξί θα λάβουν επαρκώς υπόψη τις διάφορες ανάγκες των ΑμεΑ, προσαρμόζοντας κάθε μέσο μεταφοράς και τις εγκαταστάσεις του, κατά τα πρότυπα των υφιστάμενων κανονισμών για τις σιδηροδρομικές και τις αεροπορικές μεταφορές.

5.13 Η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει την ανακοίνωση της Επιτροπής με θέμα την «ηλεκτρονική προσβασιμότητα» (e-Accessibility)⁽⁴⁹⁾ και καλεί την ΕΕ να ενσωματώσει τις προτεινόμενες δράσεις στο ευρωπαϊκό στρατηγικό πλαίσιο για την κοινωνία της πληροφορίας. Είναι επείγουσα ανάγκη να προταθεί νομοθεσία για θέματα όπως η προσβασιμότητα των δικτυακών τόπων, η καθολική προσβασιμότητα των μέσων επικοινωνίας, οι τηλευπηρεσίες, η κινητή τηλεφωνία, η ψηφιακή τεχνολογία, τα μηχανήματα αυτόματης ανάληψης κ.τ.λ. Τούτοις οι στόχοι είχαν ήδη συμπεριληφθεί στην υπουργική δήλωση της Κρήτης⁽⁵⁰⁾ το 2003 και στην αντίστοιχη της Ρίγας. Σήμερα, συντρέχουν βάσιμοι λόγοι ανησυχίας για το κατά πόσο είναι εφικτή η ευδωσή τους εντός του αρχικού χρονοδιαγράμματος και, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, η ΕΟΚΕ ζητά να εφαρμοστεί ένα εντατικό σχέδιο δράσης πριν από το 2011.

5.14 Η ΕΟΚΕ επαναδιατυπώνει την προσήλωσή της στην αρχή του «σχεδιασμού για όλους» και κρίνει θεμελιώδους σημασίας τη συμπερίληψη αυτής της έννοιας τόσο στα ακαδημαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα όσο και στα αντίστοιχα επαγγελματικής κατάρτισης, έτσι ώστε να εφαρμόζεται από όλους τους επαγγελματίες.

5.15 Η ΕΟΚΕ θεωρεί χρήσιμη την καθιέρωση μιας «ευρωπαϊκής κάρτας αναπηρίας», βάσει της οποίας θα αναγνωρίζονται αμοιβαία τα δικαιώματα των ΑμεΑ –ιδίως δυνατότητες πρόσβασης στα μέσα μεταφοράς, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις ή στην αναψυχή– στις διασυνοριακές μετακινήσεις τους, κατά το πρότυπο της «ευρωπαϊκής κάρτας στάθμευσης».

6. Φύλο και αναπηρία

6.1 Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι οι γυναίκες με αναπηρία αντιπροσωπεύουν το 60 % των ΑμεΑ στην Ευρώπη, τελούν υπό κατάσταση ανισότητας και εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις, δεδομένου ότι καταπατούνται τα δικαιώματά τους και είναι αποκλεισμένες από διάφορα αγαθά και υπηρεσίες (υγειονομικές, εκπαιδευτικές, πρόληψης της έμφυλης βίας κ.ά.).

6.2 Μέσα σε μία δεκαετία, οι δείκτες απασχόλησης των γυναικών με αναπηρία δεν παρουσίασαν καμία μεταβολή, χαρακτηριζόμενοι από υψηλά ποσοστά ανεργίας και ανεργίας, χαμηλές απολαβές και πρόσθετες δυσκολίες ένταξης στην αγορά εργασίας.

6.3 Κρίνεται απαραίτητο να ληφθεί σοβαρά υπόψη η διάσταση του φύλου κατά τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών για τα ΑμεΑ. Απαιτούνται συγκεκριμένες δράσεις και μέτρα για την εξασφάλιση της πρόσβασης στην εργασία και για την παροχή κινήτρων πρόσληψης των γυναικών.

⁽⁴⁴⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ (ΕΕ C 110, 9.5.2006, σ. 26) και ψήφισμα του Συμβουλίου της 6ης Φεβρουαρίου 2003 (ΕΕ C 39 της 18.3.2003, σ. 5).

⁽⁴⁵⁾ COM(2007) 501 τελικό.

⁽⁴⁶⁾ Άρθρα 41 και 42 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 800/2008 της Επιτροπής της 6ης Αυγούστου 2008.

⁽⁴⁷⁾ Οδηγία του Συμβουλίου 2000/78/ΕΚ της 27ης Νοεμβρίου 2000.

⁽⁴⁸⁾ http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/archive/deploy/pubproc/eso-m376/index_en.htm
<http://cms.horus.be/files/99909/MediaArchive/M420%20Mandate%20Access%20Built%20Environment.pdf>

⁽⁴⁹⁾ COM(2005) 425 τελικό, COM (2008) 804 τελικό.

⁽⁵⁰⁾ Δήλωση των Υπουργών Μεταφορών και Επικοινωνιών της ΕΕ για την ηλεκτρονική ένταξη. Απρίλιος 2003.

7. Κοινωνικός διάλογος και αναπηρία

7.1 Η ΕΟΚΕ απευθύνει έκκληση προς τους κοινωνικούς εταίρους να μεριμνήσουν για την εξασφάλιση αφενός μεν ίσων, δίκαιων και ευνοϊκών συνθηκών εργασίας των ΑμεΑ σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό –και ιδίως την παροχή ίσων ευκαιριών και απολαβών για εργασία με την ίδια αξία–, αφετέρου δε για τη δυνατότητα των ΑμεΑ να ασκήσουν τα εργασιακά και τα συνδικαλιστικά τους δικαιώματα. Η ΕΟΚΕ ενθαρρύνει τα ΑμεΑ να συμμετέχουν στις επαγγελματικές και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και ζητά η ανάθεση εργασιών σε υπεργολάβους να υπόκειται στις ίδιες συνθήκες εργασίας⁽⁵¹⁾ (άρθρ. 37 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία).

7.2 Στην απασχόληση, στην κοινωνική ασφάλιση, στην υγεία και στην ασφάλεια στην εργασία και σε άλλα πεδία, καθώς και γενικότερα σε εργασιακά θέματα, είναι καίρια η σημασία του κοινωνικού διαλόγου για την προάσπιση των δικαιωμάτων, την ισότητα ευκαιριών και την αποφυγή διακρίσεων εις βάρος των ΑμεΑ. Επίσης, ο κοινωνικός διάλογος λειτουργεί καταλυτικά για την υλοποίηση των μέτρων θετικής δράσης όσον αφορά την απασχόληση και την προσαρμοστικότητα, την κατάρτιση, την ενίσχυση και την υποστήριξη των εργαζομένων με αναπηρία.

7.3 Οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να λάβουν υπόψη τους την παράμετρο της αναπηρίας σε όλες τις διατομεακές, τομεακές και εταιρικές δράσεις και διαπραγματεύσεις, ιδίως σε θέματα απασχόλησης, προσαρμοστικότητας και κοινωνικής ασφάλισης σε συνεργασία με την οργανωμένη κοινωνία πολιτών των ΑμεΑ.

7.4 Οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να συμμετέχουν στην εποπτεία και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώ-

ματα των ατόμων με αναπηρία σε ζητήματα εργασιακών σχέσεων και κοινωνικής ασφάλισης.

8. Συμμετοχή και διάλογος των πολιτών

8.1 Η ΕΟΚΕ διατυπώνει εκ νέου την προσήλωσή της στην αρχή «Τίποτα για τα ΑμεΑ χωρίς τα ΑμεΑ!»⁽⁵²⁾ και εκφράζει την εμπιστοσύνη της προς τις πολιτικές απόδοσης αυτεξουσιότητας και αυτοπροώθησης των δικαιωμάτων του ατόμου.

8.2 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι ο διάλογος μεταξύ των πολιτών, των ΑμεΑ και των οικογενειών τους συνιστά το κατάλληλο πλαίσιο για τη βελτίωση της διακυβέρνησης της ΕΕ χάρη στην καθιέρωση δεσμευτικών μηχανισμών και πρωτοκόλλων και στη συγκρότηση ειδικών συμμετοχικών και συμβουλευτικών οργάνων εντός της ΕΕ.

8.3 Οι οργανώσεις των ΑμεΑ πρέπει να συμμετέχουν στη σύνταξη των περιοδικών εκθέσεων αξιολόγησης των πολιτικών για την απασχόληση και την προσαρμοστικότητα, της εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των προγραμμάτων και των χρηματοδοτικών μέσων της Επιτροπής, με σκοπό τη συμπερίληψη της προσέγγισης της κοινωνίας των πολιτών, π.χ. μέσω εναλλακτικών εκθέσεων.

8.4 Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της οφείλουν να ενισχύσουν και να εγγυηθούν τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών, διασφαλίζοντας την ανεξαρτησία της και τη δυνατότητα συμμετοχής της στον σχεδιασμό των πολιτικών ή/και στην παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών.

Βρυξέλλες, 17 Μαρτίου 2010.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Mario SEPI

⁽⁵¹⁾ Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 27 της UNCRPD.

⁽⁵²⁾ Το σύνθημα του Ευρωπαϊκού φόρουμ των ατόμων με ειδικές ανάγκες (Γενική Συνέλευση του Ευρωπαϊκού φόρουμ των ατόμων με ειδικές ανάγκες 2009).